

ELSA MORANTE

Istoria

Un scandal care durează de
zece mii de ani

roman

Traducere din limba italiană și note de
Cristina Gogianu

„...să-mi faci rost de un catalog, o broșură, pentru că aici jos, mamă,
nu ajung noutățile din lumea mare...“
(din *Scrisori siberiene*)

...1900-1905

Ultimele descoperiri științifice despre structura materiei marchează începutul secolului atomic.

1906-1913

Nu sunt prea multe noutăți în lumea mare. La fel ca toate secolele și mileniiile care l-au precedat pe fața pământului, și noul secol se conduce după cunoscutul și invariabilul principiu al dinamicii istorice: *unora, puterea, iar celorlalți, servitutea*. Iar în conformitate cu acest principiu se fondează atât organizarea internă a societăților (stăpânite la momentul actual de „Potențați“ zis „capitaliști“), cât și cea externă internațională (numită „imperialism“), dominată de unele State numite „Puteri“, care-și împart practic întreaga suprafață a pământului în posesiuni sau Imperii. Printre acestea, ultima venită este Italia, care aspiră la rangul de Mare Putere și, pentru a-l merita, s-a înstăpânit deja, pe calea armelor, peste câteva țări străine — mai puțin puternice decât ea —, constituindu-și astfel o mică posesiune colonială, dar nu și un Imperiu, încă.

Deși se află mereu într-o concurență amenințătoare și armată unele cu altele, din când în când, aceste Puteri se asociază în *alianțe*, ca să-și apere

împreună propriile interese (care, în interior, sunt înțelese drept interesele „Potențaților“. Celorlalți, supușilor servituții, care nu participă la câștiguri, dar de care e totuși nevoie, asemenea interese le sunt prezentate în termeni de idealuri abstracte, care pot varia în funcție de practica publicitară. În aceste prime decenii ale secolului, termenul preferat este „patria“).

La momentul actual, în Europa, puterea cea mai mare este disputată între două alianțe: *Tripla Înțelegere*, dintre Franța, Anglia și Rusia Țaristă; și *Tripla Alianță*, dintre Germania, Austro-Ungaria și Italia. (Italia va trece ulterior de partea Antantei.)

În centrul tuturor mișcărilor sociale și politice se află marile industrii, devenite de ceva timp, datorită dezvoltării lor uriașe și tot mai susținute, adevărate *sisteme industriale de masă* (care reduc muncitorul la „un simplu accesoriu al mașinii“). Pentru buna lor funcționare și pentru consum, industriile au nevoie de mase și viceversa. Și dat fiind că activitatea industriei se află mereu în serviciul Celor Puternici și al Puterilor, primul loc între produsele sale este în mod necesar rezervat armelor (*cursa înarmării*), care, în baza economiei de consum de masă, își găsesc piața de desfacere în războiul de masă.

1914

Izbucnește Primul Război Mondial, între cele două alianțe opuse de Puteri, la care aderă în etape succesive și alți aliați sau state-satețiți. Intră în acțiune produsele cele noi (sau perfecționate) ale industriei de armament, printre care tancurile și gazele toxice.

1915-1917

Cu toate că majoritatea cetățenilor se opun războiului (și, tocmai de aceea, sunt numiți „defețiști“), se impun regele, naționalistii și diverși potențați interesați, ceea ce duce la intrarea în război a Italiei — de partea Antantei. Printre alții, Antantei i se va alătura mai apoi și Super-Puterea Statelor Unite.

În Rusia încetează războiul împotriva Puterilor Centrale, ca urmare a uriașei revoluții marxiste pentru socialism-comunismul internațional, condusă de Lenin și Troțki („Muncitorii nu au patrie“, „Să declarăm război războiului“, „Să transformăm războiul imperialist în război civil“).

1918

Primul Război Mondial se încheie cu victoria Antantei și a tuturor aliaților săi din acel moment (27 de națiuni învingătoare, printre care și Imperiul Japonez). Zece milioane de morți.

1919-1920

În prezența Puterilor învingătoare și a aliaților lor, la masa păcii se așază șaptezeci de personaje, care stabilesc între ele noua împărțire a lumii și trasează noua hartă a Europei. Odată cu sfârșitul și dezmembrarea Imperiilor Centrale înfrânte, se hotărăște trecerea coloniilor deținute de acestea în proprietatea Puterilor victorioase și, în baza principiului naționalității, se definesc noi State europene independente (Albania, Iugoslavia, Cehoslovacia și Polonia). Printre altele, Germaniei i se impune cedarea *coridorului Danzig* (permițând astfel accesul Poloniei la Marea Baltică), care taie în două teritoriul său național.

Termenii păcii, considerați nesatisfăcători și provizorii, sunt contestați de unele dintre părțile contractante, printre care și Italia (*pace mutilată*), și se dovedesc de neîndurat de către populațiile țărilor învinse, condamnate astfel la foame și la disperare (*pace punitivă*).

De la masa păcii, marea absentă este Rusia, la momentul respectiv încercuită și redusă la un câmp de bătălie internațională prin intervenția militară a Marilor Puteri (Franța, Anglia, Japonia și Statele Unite) în războiul civil dus împotriva Armatei Roșii. În acest moment de mare cumpănă, în ciuda masacrelor, a epidemiilor și a mizeriei, la Moscova se constituie *Comintern* (Internaționala Comunistă), care îi cheamă laolaltă pe toți muncitorii din lume, fără nicio deosebire de rasă, de limbă sau naționalitate, sub steagul comun al unității revoluționare și întru înfăptuirea Republicii Internaționale a proletariatului.

1922

După ani de război civil, încheiat cu victoria revoluționarilor, în Rusia ia naștere noul Stat URSS. Acesta va reprezenta simbolul speranței pentru toți „oropșiții vieții“ care de pe urma războiului — câștigat sau pierdut — nu obținuseră decât o agravare a propriilor neajunsuri; în schimb, pentru Marile

Puteri, pentru latifundiari și patronii din industrie, cărora războiul, în cea mai mare parte, le servise drept prilej pentru uriașe speculații, va însemna, dimpotrivă, celebrul spectru al comunismului, amenințare planând de-acum inevitabil asupra Europei.

În Italia (sediul uneia dintre filialele lor cele mai sordide), aceștia se aliază cu servitorii celor din urmă și cu cei care, pe mai multe voci, acuză *pacea mutilată*, cu scopul unei revoluții dedicate până la capăt propriilor interese. Și nu întârzie să-și găsească campionul și mijlocul de realizare adecvat în persoana lui Benito Mussolini, un arivist mediocru și o întrupare a tot ce are mai rău Italia, care după ce a încercat să se lanseze sub stindardul socialismului, a găsit cu mult mai avantajos să treacă sub cel opus, al potențaților aflați deja la cârma țării (marii patroni, regele și, mai apoi, inclusiv papa). Adoptând drept unică bază a programului său un anticomunism categoric, amenințător și grosolan, acesta și-a fondat grupările de *fasci* (de unde și „fascism“), adunătură de vasali și călăi ai *revoluției* burgheze. Aflat într-o asemenea companie, urmărește interesele mandatariilor săi prin violență și teroare, semănate de niște nenorocite de *grupuri de acțiune*, tocmite și confuze. El este cel căruia regele Italiei (om lipsit de orice merit demn să fie menționat, în afară de titlul moștenit de rege) îi încredințează de bunăvoie guvernarea națiunii.

1924-1925

În Rusia, moare Lenin. Sub cârmuirea succesorului său, care și-a luat numele de Stalin (Oțel), exigențele interne naționale (colectivizarea, industrializarea, autoapărarea în fața Puterilor coalizate împotriva comunismului etc.) vor duce în mod fatal la înlăturarea idealurilor susținute de Comintern și de Troțki („revoluție permanentă“) în favoarea tezei staliniste („socialism într-o singură țară“). Până în punctul în care „dictatura proletariatului“, prevăzută de Marx, după ce se va fi redus la dictatura ierarhică a unui partid unic, se va degrada până se va preface în dictatura personală a lui Stalin.

În Italia, dictatura totalitară a fascistului Mussolini, care, între timp, a conceput o formulă demagogică prin care să-și întărească propria putere de la rădăcini. Ea acționează în special asupra claselor de mijloc, care își caută în aceste false idealuri (din pricina incapacității lor dureroase de a le îmbrățișa pe cele adevărate) o răscumpărare a propriei mediocrități, și constă în apelul la originea *glorioasă* a Italienilor, moștenitori legitimi ai Celei Mai Mari Puteri

din istorie, Roma Imperială a Cezarilor. Datorită acesteia, dar și a altor directive naționale asemănătoare, Mussolini va fi înălțat la statutul de „idol al maselor“ și va lua titlul de *Duce*.

1927-1929

În China, începe războiul de gherilă al revoluționarilor comuniști, conduși de Mao Zedong, împotriva puterii centrale naționaliste.

În URSS, lichidarea opoziției. Troțki este exclus din Partid, iar apoi din Uniunea Sovietică.

La Roma, se semnează *Tratatul de la Lateran* între papalitate și fascism.

1933

Găsindu-se într-o situație asemănătoare cu cea din Italia, în Germania, potenții aflați în funcții de decizie îi încredințează guvernarea țării lui Adolf Hitler, fondatorul fascismului german (*nazism*), un nenorocit obsedat, măcinat de viciul morții („Scopul este eliminarea forțelor vii“), care la rândul său se înalță la statutul de idol al maselor, cu titlul de Führer, adoptând ca formulă a puterii absolute superioritatea rasei germane asupra tuturor celorlalte rase umane. Drept urmare, programul prevăzut de marele Reich pretinde supunerea totală și chiar exterminarea tuturor raselor inferioare, începând cu evreii. Astfel, în Germania începe persecutarea sistematică a evreilor.

1934-1936

Lungul marș al lui Mao Zedong de-a lungul Chinei (12.000 km) pentru a scăpa din încercuirea forțelor dominante ale Guvernului naționalist (Kuomintang). Din cei o sută treizeci de mii de oameni câți numără Armata Roșie, la destinație mai ajung în viață treizeci de mii.

În URSS, Stalin (ajuns și el de-acum la statutul de „idol al maselor“) începe „Marea Epurare“, care urmărește eliminarea fizică progresivă a revoluționarilor cu state vechi din Partid și din Armată.

În conformitate cu formula imperială a Ducelui, Italia, prin forță armată violentă, anexează Abisinia (Stat african independent) și se promovează la rang de Imperiu.

În Spania are loc războiul civil, provocat de catolicul-fascist Franco (supranumit și Generalissimo sau Caudillo) spre beneficiul obișnuiților potentăți, aliați sub amenințarea „spectrului“. După trei ani de distrugeri devastatoare și masacre (printre altele, în Europa se instaurează practica de distrugere prin bombardament aerian a unor întregi orașe locuite), vor avea câștig de cauză fasciștii (*falangiștii*), datorită ajutorului consistent acordat de Duce și de către Führer, dar și a complicității tuturor Puterilor din lume.

Führerul și Ducele încheie alianța *Axa Roma-Berlin*, consolidată ulterior în pactul militar supranumit „de oțel“.

1937

Odată semnat un pact *anti-Comintern* cu țările Axei, Japonia Imperială invadează China, unde războiul civil este întrerupt temporar pentru a construi un front comun împotriva invadatorului.

În URSS (izolată politic într-o lume dominată de interese ostile comunismului), Stalin, în timp ce în interior intensifică sistemul de teroare, în relațiile externe cu Marile Puteri aplică tot mai mult o strategie obiectivă de tip *Realpolitik*.

1938

În URSS, sistemul stalinist al terorii se extinde de la vârful birocrăției la masele populare (milioane peste milioane de arestări și deportări în lagăre de muncă, condamnări la moarte arbitrare, care nu țin seamă de nimic, într-o multiplicare paroxistică etc.). Cu toate acestea, mulțimile de asupriți de pe tot cuprinsul pământului — de altfel, dezinformate și ținute în minciună — continuă să privească spre URSS ca spre singura patrie a speranței (greu de renunțat la o speranță când nu mai există alta).

Acordul de la München între conducătorii Axei și Democrațiile Occidentale.

În Germania, odată cu întâmplările sângeroase din așa-numita „Noapte de cristal“, cetățenii germani sunt practic autorizați să comită în deplină libertate genocidul împotriva evreilor.

Urmând preceptele Germaniei aliate, și Italia își proclamă legi rasiale.

1939

În ciuda angajamentelor conciliante adoptate recent la München în fața Puterilor Occidentale, Hitler intenționează să-și ducă la îndeplinire propriul program, care cuprinde în primul rând revendicarea unor drepturi imperiale germane în răspăr cu *pacea punitivă* încheiată cu douăzeci de ani în urmă. Drept care, după anexarea Austriei, Führerul trece la invadarea Cehoslovaciei (fiind degrabă imitat de către Duce, care își anexează Albania) și inițiază ulterior tratative diplomatice cu Puterea stalinistă.

Rezultatul acestor tratative este un pact de neagresiune între Germania nazistă și Uniunea Sovietică — care le permite celor două părți contractante dubla agresiune asupra Poloniei și împărțirea mutuală a teritoriului acesteia. La acțiunea neîntârziată a trupelor hitleriste împotriva Poloniei, Occidentul răspunde, prin Franța și Anglia, cu o declarație de război împotriva Germaniei, care duce la izbucnirea Celui de-Al Doilea Război Mondial.

În slujba acestuia se va pune activitatea asiduă și neobosită a industriilor de armament, care, folosind alături de mașinării milioane de corpuri omenești, furnizează deja noi produse (printre primele numărându-se tancurile ultraînarmate și ultrablindate denumite *panzer*, avioanele de *vânătoare* și bombardierele cu autonomie mare etc.).

Între timp, în vederea realizării propriilor planuri strategice (care deja prevestesc o încheștare inevitabilă cu Germania Imperială), Stalin, după invadarea prestabilită a Poloniei dinspre flancul de est, trece la supunerea forțată a Statelor Baltice și înfruntă incredibila rezistență a Finlandei, care va fi îngenuncheată în cele din urmă de armele sovietice. Și industria sovietică, mobilizată totalitar, lucrează la producția de armament de război în masă, aplecându-se în special asupra tehnicii de producere a unor lansatoare de rachete moderne cu o putere de distrugere superioară etc.

Primăvara-vara lui 1940

Prima fază a Celui de-Al Doilea Război Mondial marchează ofensiva extrem de rapidă a Führerului, care, după ce ocupă Danemarca, Norvegia, Olanda, Belgia și Luxemburg, cotopește Franța până la porțile Parisului. Rămas, până la acest moment, parțial neutru, dar convins de-acum de o victorie iminentă, Ducele hotărăște să respecte in extremis Pactul de oțel

(„câteva mii de morți vor fi o pierdere justificată pentru a-mi asigura un loc la masa păcii“) și declară la rândul său război Marii Britanii și Franței, cu patru zile înainte ca germanii să intre în Paris. Nici triumfurile lui Hitler, nici propunerile sale de pace nu obțin însă capitularea Marii Britanii, care, dimpotrivă, se angajează într-o rezistență disperată; între timp, de cealaltă parte, intervenția italiană duce la deschiderea unui nou front în Mediterană și în Africa. *Blitzkrieg* sau războiul-fulger al Axei se extinde și se prelungește dincolo de ceea ce fusese prevăzut.

Atacul aerian al lui Hitler împotriva Angliei, cu un bombardament neîntrerupt și distrugerea completă a multor căi de acces, porturi, instalații și întregi orașe locuite. Pătrunde în limbajul comun verbul „a coventriza“, de la orașul englez Coventry, aproape pulverizat de incursiunile germane. Bătălia teroristă, desfășurată fără oprire săptămâni și luni la rând în încercarea de a înfrânge rezistența britanică (în vederea unei posibile debarcări care să tranșeze situația) nu obține, totuși, efectul scontat.

Între timp, acțiunea aflată în desfășurare pe flancul occidental nu-l îndepărtează pe Führer de la celelalte planuri ale sale, secrete, privitoare la o viitoare acțiune pe flancul oriental, împotriva Uniunii Sovietice (prevăzută în proiectul istoric al Marelui Reich, care pretinde totodată exterminarea rasei inferioare slave și ștergerea de pe fața pământului a spectrului bolșevic). Dar și în acest caz Führerul subapreciază resursele adversarului, precum și riscurile operațiunii.

Pactul Tripartit Germania-Italia-Japonia, cu scopul de a instaura „o nouă ordine“ (imperialist-fascistă) în Eurasia. Acestui pact i se alătură Ungaria, România, Bulgaria, Slovacia și Iugoslavia.

Toamna-iarna lui 1940

Agresiunea neașteptată a Italiei împotriva Greciei, anunțată de artizanii ei drept „o plimbare lejeră“. În schimb, incursiunea militară prost calculată se dovedește dezastruoasă pentru italieni care, respinși de greci, se retrag dezordonat și sunt surprinși de venirea iernii în munții Epirului, fără mijloacele necesare.

Flota italiană suferă pierderi foarte grave în Mediterană.

În Africa de Nord, apărare dificilă a garnizoanelor italiene, amenințate de Armata Britanică a Deșertului...

Într-o zi de ianuarie a anului 1941,
un soldat german străbătea
cartierul San Lorenzo din Roma.
Știa cu totul patru cuvinte în italiană,
iar despre lume știa puțin spre nimic.
Numele de botez era Gunther.
Numele de familie rămâne necunoscut.